

Avropa İttifaqı Zəngəzur dəhlizinə dəstək vermək istəyir



Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) açılmaması üçün bir neçə il siyasi maneələrin olması sirr deyil. Layihənin reallaşmasına Ermənistandakı revanşistlərlə yanaşı, bəzi region ölkələri də əngəl törədirdi. Lakin onların bu cəhdləri Prezident İlham Əliyevin diplomatik gedişləri qarşısında aciz idi.

Əslində, ölkəmiz Ermənistandan çox şey yox, yalnız 10 noyabr 2020-ci il tarixli Azərbaycan, Ermənistan və Rusiya arasında imzalanmış üçtərəfli Bəyanatın 9-cu maddəsinin yerinə yetirilməsini tələb edirdi. Və ona görə də Azərbaycanın göstərdiyi diplomatik təzyiqlər bəhrəsini verməyə bilməzdi. Ötən il avqustun 8-də ABŞ-nin şahidliyi ilə Ermənistanla Azərbaycan arasında Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) açılması barədə razılıq əldə olundu. Bu sənəd tarixə həm də Beynəlxalq Sülh və Rifah Naminə Tramp Marşrutu (TRIPP) kimi düşdü. ABŞ-nin zamanətindən sonra adlarını çəkmədiyimiz region ölkələri də mövqelərindən əl çəkdi. Hətta Avropa İttifaqı daşı etəyindən töküb Azərbaycanla əməkdaşlıq təşəbbüsü ilə çıxış etdi.

Bununla bağlı Cenevrə Təhlükəsizlik Siyasəti Mərkəzinin (GCSP) məqaləsində qeyd olunur ki, TRIPP-in səmərəliliyinin və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasında rəqəmsal transformasiya əsas rol oynayır: "Avropa Dəmir Yolu Hərəkətinin İdarəetmə Sistemi (ERTMS) üzrə təcrübəsinə əsaslanaraq Brüssel Ermənistan və Azərbaycanın rəsmi müraciəti əsasında rəqəmsal gömrük və tranzit platformalarının hazırlanması, həmçinin tətbiqinə dəstək verə bilər. Məqsəd məlumatların fasiləsiz elektron mübadiləsinə, kağızsız sənəd dövriyyəsinə və yüklərin real vaxt rejimində izlənməsinə təmin edən sistemlərin qurulmasından gədir".

Məqalə müəllifinin fikrincə, standartlaşdırılmış gömrük kodlarının, elektron

plomb sistemlərinin və radiotezlik identifikasiyası (RFID) daxil olmaqla intellektual logistika texnologiyalarının tətbiqinə dəstək TRIPP-in əməliyyat sistemlərini TRASEKA (Avropa-Qafqaz-Asiya Nəqliyyat Dəhlizi) və Avropa rəqəmsal standartlarına uyğunlaşdırmağa imkan verər: "Belə olarsa, Ermənistan və Azərbaycanın rəsmi müraciəti şərti ilə Aİ-nin inteqrə olunmuş sərhəd idarəçiliyi üzrə potensialın artırılması proqramları gömrük və sərhəd xidmətlərinin peşəkar səviyyəsini yüksəldə, gecikmələri azalda və marşrut boyunca hüquqi və prosedural uyğunlaşmanı gücləndirə bilər. Bu da tranzit yüklərin mənzil başına tez çatdırılmasını təmin edə bilər. Bu əməkdaşlıq Aİ-nin Azərbaycan, Ermənistan, Türkiyə və Gürcüstan arasında texniki koordinasiya platformasının yaradılmasının maliyyələşdirilməsində iştirakına da zəmin yarada bilər. Platformanın Aİ və ABŞ-nin həmsədrliyi ilə fəaliyyət göstərməsi də mümkün sayılır. Belə bir platforma tənzimləmələrin uyğunlaşdırılmasına, texniki standartların sinkronlaşdırılmasına və məlumat mübadiləsinin sadələşdirilməsinə töhfə verə bilər. Transmilli dəhlizlərin idarə olunması üzrə təcrübəsindən istifadə edərək Aİ real vaxt rejimində məlumat mübadiləsi sistemlərinin, rəqəmsal monitoring panellərinin və yük axınlarının izlənməsi alətlərinin yaradılmasına dəstək göstərə, dar boğazların müəyyənləşdirilməsinə və infrastrukturun texniki xidmətinin əlaqələndirilməsinə kömək edə bilər".

Müəllif həmçinin bildirir ki, Aİ iştirakçı dövlətlərə beynəlxalq nəqliyyat konvensiyalarına və Avropa praktikasına uyğun olaraq hökumətlərarası tranzit sazişlərinin hazırlanması və yenilənməsi prosesində hüquqi məsləhət dəstəyi göstərə bilər. Bunun üçün məlumatlara əsaslanan qərarların qəbulunu dəstəkləmək məqsədilə qonşu ölkələrdən olan ekspertlərin iştirakı ilə bir-

gə tədqiqat platformasının və ya akademik konsorsiumun yaradılması təklif olunur.

Məqalədə Ermənistan tərəfindən ərazilərimizin minalarla çirklənməsi probleminə də diqqət yetirilir. Bildirilir ki, bu amil bərpa və inkişaf üçün ən ciddi maneələrdən biri olaraq qalır, kənd təsərrüfatı torpaqlarına çıxışı məhdudlaşdırır, tikinti işlərini gecikdirir, həmçinin Ermənistanla Azərbaycan arasında ticarət marşrutlarını pozur. Bu baxımdan müəllif minatəmizləmə proqramlarının maliyyələşdirilməsinin genişləndirilməsini, o cümlədən mina aşkarlayan dronların, xüsusi texnikanın və avadanlıqların təmin edilməsini, xəritələşdirmə və məlumatların idarə olunması sistemlərinin inkişafını, yerli komandalara hazırlanması və sertifikatlaşdırılmasını təklif edir. Davamlı dəstək mexanizmi kimi "Team Europe" təşəbbüsü çərçivəsində çoxillik maliyyələşdirmə çərçivəsinin yaradılması tövsiyə olunur.

Müəllifin fikrincə, Aİ TRIPP layihəsinə Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC) neft kəmərinin həyata keçirilməsində tətbiq edilən strateji baxışla yanaşmalıdır: "1990-cı illərdə Azərbaycanın məhdud maliyyə imkanlarına baxmayaraq, Aİ, ABŞ və beynəlxalq şirkətlərin siyasi dəstəyi və investisiyaları bu layihəni mümkün etdi, ölkənin müstəqilliyini möhkəmləndirdi və Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə arasında regional əməkdaşlığı gücləndirdi".

GCSP hesab edir ki, eyni yanaşma bu gün TRIPP üçün də zəruridir. Müəllif hesab edir ki, Aİ və ABŞ tərəfindən davamlı siyasi, texniki və iqtisadi dəstək ticarət və nəqliyyat marşrutlarının şaxələndirilməsinə, regional qarşılıqlı əlaqənin güclənməsinə və Cənubi Qafqazda və Xəzər regionunda gələcək strateji infrastruktur layihələri üçün zəminin formalaşmasına töhfə verə bilər.

Rüstəm KAMAL,
"Azərbaycan"